

**IMPAK PENYERTAAN PENGUNDI MUDA DALAM PRU 2013
TERHADAP POLITIK MALAYSIA**
*(Impact of Young Voters Participation in the 2013 General Election on Malaysian
Politics)*

Mohd Haziman Mahmood

ABSTRAK

Dalam pilihan raya umum 2008, pola pengundian telah memperlihatkan perubahan yang signifikan pengundi muda kepada pembangkang. Perubahan ini adalah disebabkan oleh rasa tidak puas hati pengundi muda terhadap BN sehingga terhakisnya hegemoni BN dan akhirnya mencetuskan tsunami politik. Trend yang sama turut berlaku dalam PRU 2013 apabila BN sekali lagi memenangi pilihan raya dengan majoriti yang berkurang, iaitu memenangi sebanyak 133 kerusi sahaja daripada 222 kerusi yang dipertandingkan. Kemosotan pencapaian BN dalam PRU 2013 adalah disebabkan oleh beberapa isu lama dan baharu dan juga kerana perubahan tingkah laku pengundi muda yang telah bersedia untuk memberi peluang kepada parti pembangkang. Artikel ini menilai impak penyertaan politik pengundi muda dalam PRU 2013 terhadap politik Malaysia. Hasil analisis mendapati penyertaan pengundi muda telah menghakis hegemoni BN, memberi kesan kepada politik federalisme, dan juga membawa Malaysia ke arah pembentukan sistem dua parti. Walaupun penyertaan anak muda ini telah membawa kesan kepada pendemokrasian politik Malaysia, namun penyertaan mereka belum berjaya menggantikan kerajaan pemerintah, tetapi sekadar mampu menggugat hegemoni kuasa BN sahaja.

Kata Kunci: Pilihan Raya Umum 2013, tsunami politik, hegemoni BN, politik Malaysia, penyertaan

ABSTRACT

In the 2008 general election, the young voters' voting pattern has seen significant change to the opposition. This change was due to their dissatisfaction toward BN and caused the decline of BN hegemony and eventually triggered political tsunami. The same trend also happened in the 2013 general election when BN once again won the election with a reduced majority, won only 133 seats out of a total of 222 seats contested. The decline of BN achievement in 2013 general election is due to some old and new issues as well as changes in the behavior of young voters who have been willing to give a chance to the opposition parties. This article evaluates the impact of political participation of young voters in the 2013 general election on Malaysian politics. The analysis found that the participation of young voters has eroded BN hegemony, affect the politics of federalism,

and also bring Malaysia towards the formation of a two-party system. Although the participation of young voters has brought impact to the Malaysian political democratization, their participation has not managed to replace the ruling government. It was just able to threaten the hegemony of BN power only.

Keywords: 2013 general election, political tsunami, BN hegemony, Malaysian politics, Malaysia, participation

PENGENALAN

Penyertaan politik golongan muda merupakan fenomena menarik untuk dikaji kerana pengaruhnya dalam membawa perubahan politik. Ini dapat dilihat apabila ramainya anak muda yang muncul menyokong Barack Obama dalam pilihan raya presiden Amerika Syarikat pada tahun 2008 sehingga Obama berjaya mengalahkan John McCain dari Parti Republikan dalam pilihan raya tersebut. Antara kempen Obama untuk menarik pengundi muda adalah janjinya untuk menjadikan Amerika lebih harmoni dan menjaga kebajikan rakyat dalam aspek meningkatkan perkhidmatan kesihatan, pendidikan, dan perumahan tanpa mengira warna kulit dan seks. Selain itu, beliau juga berjanji untuk menyelesaikan konflik politik antarabangsa secara diplomasi, membawa balik tentera Amerika daripada Iraq, dan memberi tumpuan dalam memperbaiki ekonomi negara. Hasil kempenya itu, maka Obama berjaya mendapat sokongan dua pertiga pengundi muda yang berumur 18-29 tahun dalam pilihan raya tersebut (Hayes 2008:139). Ini menunjukkan sokongan pengundi muda adalah signifikan dalam membawa perubahan kepimpinan dalam sesebuah negara.

Di Turki juga peranan anak muda cukup penting dalam membawa perubahan politik di negara tersebut. Dalam pilihan raya tahun 1995, sokongan anak muda inilah yang telah membawa kemenangan kepada parti Refah yang kemudiannya mengubah landskap politik Turki. Menurut Carkoglu (1997:88), antara faktor yang mendorong anak muda menyokong Parti Refah adalah disebabkan kempen 'kebajikan sosial' yang menjanjikan kehidupan baru kepada anak muda yang ketika itu tidak tahan lagi dengan sekatan politik dan peluang pekerjaan yang terbatas. Janji kempen Parti Refah ini mendorong golongan muda untuk bangkit secara beramai-ramai bagi membawa perubahan politik di Turki sehingga akhirnya Milli Selamet Partisi yang memerintah sekian lama di Turki berjaya dikalahkan. Selain itu, mengikut Sayari & Esmer (2002:196-198), slogan 'Pemerintahan Adil' (*Adil Duzen*) yang bertujuan untuk mencapai keseimbangan pembangunan rohani, pemeliharaan alam sekitar, pembanterasannya rasuah dan korupsi, pengagihan kuasa pentadbiran, dan galakan penglibatan individu dalam perniagaan adalah juga faktor yang menarik sokongan anak muda untuk menyokong Refah.

Contoh dari dua negara di atas menunjukkan anak muda cukup berperanan dalam mempengaruhi perubahan politik di sesebuah negara. Kebangkitan mereka ini adalah kerana inginkan kerajaan yang adil dan demokratik, menentang amalan rasuah, kronisme dan nepotisme dalam pemerintahan, menentang penyelewengan dan pembaziran serta menuntut taraf hidup yang lebih baik untuk rakyat. Kebangkitan anak muda ini telah memberi kesan kepada politik di kedua-dua negara—Obama disokong rakyat kerana strategi politiknya memenangi hati anak muda dan Parti Refah juga disokong rakyat juga

kerana berjaya memenangi hati anak muda. Bagaimana pula dengan kesan kebangkitan penyertaan pengundi muda di Malaysia? Adakah anak muda berjaya membawa perubahan politik di Malaysia? Artikel ini menilai impak penyertaan anak muda dalam konteks Pilihan Raya Umum 2013 di Malaysia.

IMPAK PENYERTAAN ANAK MUDA TERHADAP POLITIK MALAYSIA

Dalam PRU 2013, terdapat pelbagai faktor yang mempengaruhi perubahan pola pengundian anak muda dalam pilihan raya ini. Antaranya ialah faktor kenaikan harga minyak, kenaikan harga barangan, kewujudan persepsi negatif terhadap kerajaan BN, kelemahan tadbir urus, dan peranan media. Pelbagai masalah dibangkitkan yang akhirnya menuding kepada kegagalan BN menangani setiap isu dengan berkesan. Perubahan undi yang drastik dalam pilihan raya ini juga berkaitan dengan pemilihan pengundi Cina terhadap BN yang menolak perkongkisan kuasa dengan BN. Mereka lebih cenderung mengundi parti pembangkang khususnya DAP dari menyokong parti komponen BN iaitu MCA. Bagi BN, kemerosotan pencapaiannya adalah disebabkan oleh kegagalan parti komponen seperti MCA untuk menambah kerusi parlimen. Hal ini memberi gambaran bahawa mereka melihat parti komponen BN ini gagal dalam menjaga kepentingan mereka. Buktinya, dalam pilihan raya ini MCA hanya memenangi 6 kerusi parlimen berbanding 15 kerusi pada tahun 2008.

Keputusan PRU 2013 pada 5 Mei 2013 memberikan kemenangan majoriti mudah kepada BN yang memenangi 133 kerusi manakala pakatan pembangkang memenangi 89 kerusi. Keputusan pilihan raya ini dikatakan dipengaruhi oleh undi anak muda yang cenderung mengundi parti pembangkang. Ini kerana mereka melihat dasar yang ditawarkan oleh pembangkang lebih mengutamakan kepentingan masa depan mereka berbanding dengan tawaran BN yang masih menggunakan pendekatan pembangunan. Perubahan pola pengundian anak muda ini menggugat kerusi BN pada PRU 2013. Ini menunjukkan telah wujud kesedaran dan penyertaan politik dalam kalangan pengundi muda, namun yang menjadi persoalan ialah apakah impak penyertaan anak muda ini terhadap politik Malaysia.

i. Pindaan kepada Akta-Akta yang menyekat

Adam Ferguson (1723-1816) menyatakan kewujudan masyarakat sivil berupaya dalam mengimbangi peranan negara dan dominasi pemerintah. Semakin sempurna masyarakat sivil, maka semakin berkeupayaanlah rakyat untuk mengawal pemerintah negara daripada mencabuli hak-hak rakyat. Di Malaysia, kemunculan masyarakat sivil memberi kesan kepada perkembangan proses demokrasi yang lebih baik. Ini kerana mereka bertindak sebagai sebuah kesatuan dan organisasi yang bebas serta berjuang untuk kepentingan seluruh masyarakat. Selain itu, perjuangan mereka adalah berteraskan kepada keadilan, kedaulatan, kehakiman, ketelusan dan urus tadbir negara yang baik.

Masyarakat sivil ini luas maknanya, bukan hanya merujuk kepada NGO dan individu-individu yang memperjuangkan hak rakyat sahaja. Di Malaysia, masyarakat sivil termasuklah juga golongan belia, anak muda, mahasiswa dan pelajar. Golongan ini penting dalam proses pembangunan politik negara. Misalnya, dari segi penyertaan politik,

mereka mencetuskan idea-idea untuk pembentukan dasar negara seperti Dasar Pembangunan Belia Negara, Akta Pembangunan Belia, Pertumbuhan Belia dan Gagasan “Patriotisme Alaf Baru” (Saifuddin Abdullah 2013:50). Selepas PRU 2013, gerakan sivil anak muda ini seperti Anak Muda Sarawak (AMS), Malaysia Youth and Student Democratic Movement (DEMA), Angkatan Belia Malaysia (ABIM), People Service Organization (PSO), Saya Anak Bangsa Malaysia (SABM), Sisters in Islam (SIS), dan Suara Rakyat Malaysia (SUARAM) menuntut kerajaan melaksanakan perubahan politik yang mengutamakan asas-asas keadilan dan nilai kesamarataan yang menghormati hak asasi manusia. Selain itu, mereka juga menuntut kerajaan serius dalam membanteras rasuah, meredakan ketegangan kaum, membina sebuah masyarakat yang mematuhi aturan perundangan, hak kebebasan bersuara dan maklumat, hak kebebasan berhimpun dan bepersatuan, hak pekerja, polisi pendidikan jangka panjang yang dapat membina generasi masa depan yang lebih baik, penambahbaikan sistem kesihatan awam, pengurangan jenayah dan mempertingkatkan keselamatan awam, dan polisi sosial yang mementingkan rakyat. Asasnya, tuntutan anak muda ini adalah untuk membina Malaysia yang lebih demokratik (Kassim Razali 2013:23).

Keberanian anak muda menuntut perubahan politik secara terbuka ini adalah kesan daripada kelemahan BN setelah gagal memenangi PRU 2013 dengan majoriti yang besar. Tuntutan yang berterusan ini mendorong Malaysia bergerak ke arah demokrasi yang lebih baik apabila kerajaan membuat beberapa perubahan dasar dan meminda serta memansuhkan beberapa undang-undang. Antaranya ialah pindaan AUKU dan pemansuhan ISA.

AUKU dipinda pada 19 April 2012 apabila Rang Undang-undang AUKU 2012 diluluskan oleh Dewan Rakyat. Perenggan 15(2)(c) yang sebelum ini melarang pelajar daripada bertanding dalam pilihan raya, akhirnya dipinda dengan pindaan membenarkan pelajar universiti memegang sebarang jawatan dalam mana-mana persatuan atau pertubuhan di dalam dan di luar kampus. Selain itu, seksyen 15 AUKU juga dipinda bagi membolehkan mahasiswa menyertai parti politik. Pindaan ini bukan sahaja membuka dimensi baru dalam hidup mahasiswa malah membuka ruang dan peluang kepada mereka untuk melibatkan diri dalam kepimpinan parti kemudiannya.

Pada 16 September 2011 pula, Akta Keselamatan Dalam Negeri 1960 (ISA) pula dimansuhkan sekali gus membuka perjalanan transformasi negara yang lebih dinamik. Di Malaysia, sekiranya anak muda menyampaikan pendapat, pandangan atau cadangan yang menyinggung pihak kerajaan, maka mereka boleh disabitkan sebagai ejen yang merosakkan negara. Mereka yang memiliki sesuatu dokumen yang bersifat ‘rahsia’ tidak boleh bersuara malah boleh disabitkan sebagai pesalah dan akan dikenakan tindakan ISA (sebelum pemansuhan) atas nama menjaga keamanan negara walaupun niatnya hanya ingin menegakkan keadilan dan kesaksamaan. Misalnya, Anwar Ibrahim pernah ditahan di bawah ISA selama tiga tahun (1974-1976) kerana demonstrasi jalanan di Universiti Malaya berhubung dengan kemiskinan di Baling, Kedah. Oleh itu, desakan tuntutan anak muda terhadap pemansuhan ini merupakan satu pembaharuan kepada perjalanan demokrasi negara yang lebih baik, di samping menjamin hak kebebasan bersuara rakyat.

Satu lagi kesan penyertaan anak muda dalam PRU 2013 ialah ia menimbulkan semangat mahasiswa untuk peka kepada politik dan terlibat dalam politik kampus. Sebelum ini kadar purata mahasiswa yang keluar mengundi dalam pilihan raya kampus ialah di sekitar 75% sahaja. Kadar sebegitu pun adalah disebabkan oleh mahasiswa yang

menetap di kolej-kolej yang diwajibkan mengundi oleh pihak kolej dan universiti. Namun, selepas PRU 2013, dengan isu-isu yang banyak, mahasiswa semakin peka terhadap tanggungjawab politik mereka. Dalam pilihan raya kampus pada tahun 2014, purata pelajar yang keluar mengundi di 20 universiti awam ialah 87.88%. Misalnya, mahasiswa Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) yang keluar mengundi daripada 4920 pelajar ialah 88.39%. Ini diikuti pula oleh Universiti Teknologi Malaysia (UTM) yang merekodkan peratusan sebanyak 85.43%. Mahasiswa Universiti Malaya pula mencatatkan peratusan keluar mengundi yang tinggi apabila sebanyak 91.7% mahasiswanya keluar mengundi (Mohd Farhan Darwis 2014). Ini menunjukkan semangat politik mahasiswa di Malaysia semakin kuat dan serius dalam menjayakan amalan demokrasi. Walaupun pilihan raya kampus bukanlah suatu gambaran yang tepat bagi menunjukkan kesedaran mahasiswa terhadap politik di luar kampus, namun tahap penyertaan mereka yang semakin meningkat menunjukkan kesedaran politik mereka semakin tinggi.

Selepas PRU 13, politik mahasiswa dilihat terbahagi kepada empat, iaitu: (i) mahasiswa pro-kerajaan yang sering dirujuk sebagai pro-aspirasi, (ii) mahasiswa pro-pembangkang yang sering dirujuk sebagai pro-mahasiswa, (iii) mahasiswa neutral (ambil jalan tengah), dan (iv) mahasiswa yang tidak mahu campur tangan dalam hal-hal politik. Dalam kehangatan kemelut politik, mahasiswa pro-pembangkang dilihat sebagai mahasiswa paling vokal dalam membawa isu-isu rakyat. Misalnya, Solidariti Mahasiswa Malaysia (SMM) dilihat sebagai golongan radikal dan keras dalam menentang kerajaan BN sehingga mereka dilabelkan sebagai 'macai' pembangkang, pro-Anwar. Perjuangan SMM yang menentang dasar-dasar kerajaan mendesak kerajaan meminda AUKU bagi memberikan ruang untuk mahasiswa terlibat dalam politik. Penentangan ini begitu meluas sehingga tercetusnya fenomena apabila Adam Adli (Aktivis Legasi Mahasiswa Progresif) menurunkan bendera Najib Razak dan menaikkan bendera BEBAS ketika hendak menyerahkan memorandum kepada Timbalan Menteri Pengajian Tinggi, Datuk Saifuddin Abdullah di PWTC. Fenomena Adam Adli ini kemudiannya mendorong kerajaan meminda sedikit ruang kepada mahasiswa untuk bergiat politik. Mahasiswa dibenarkan menyertai mana-mana parti politik dengan syarat tidak membawa pengaruh politik kepartian di dalam kampus. Kesan dari PRU 2013 mendorong golongan ini untuk lebih peka dan rancak dalam menanggapi isu-isu politik semasa. Kepekaan dan partisipasi mahasiswa dalam politik menunjukkan berada di tahap yang tinggi apabila kadar keluar mengundi pada tahun 2014 meningkat kepada 87.88% berbanding 75% pada tahun 2013.

Impak lain PRU 2013 terhadap pembangunan politik Malaysia ialah keberanian dan keyakinan anak muda menuntut supaya politik Malaysia tidak lagi terbatas hanya kepada kerangka kaum, tetapi sebaliknya lebih mengutamakan isu-isu sejagat. Selepas PRU 2013, pengundi muda khususnya tidak lagi melihat kepada perlunya kerjasama politik yang bersifat perkauman, sebaliknya mereka lebih tertarik untuk mendukung isu-isu sejagat yang bersifat universal. Arena baru demokrasi itu dimanifestasikan menerusi aktiviti-aktiviti yang menuntut hak asasi manusia, keadilan sejagat, ketelusan dan kepentingan umum, bukan lagi politik perkauman dan nasionalis yang sempit. Dengan sikap politik anak muda ini, maka kerajaan telah mengambil beberapa langkah seperti pindaan AUKU dan pemansuhan ISA untuk membuka ruang demokrasi kepada anak muda. Ringkasnya, tuntutan anak-anak muda terhadap isu-isu sejagat ini membawa kepada satu ruang politik yang lebih demokratik dan mencorakkan pembangunan politik Malaysia. Kesannya, Malaysia mengalami satu proses perubahan politik kepada satu

tingkat politik yang lebih baik. Selepas PRU 2013, BN tidak boleh mengelak lagi dari memenuhi tuntutan politik baharu yang lebih terbuka dan sejagat.

ii. Terhakisnya Hegemoni BN

Kemenangan besar BN dalam setiap pilihan raya umum di Malaysia sejak merdeka 1957 telah mewujudkan suatu bentuk dominasi dan hegemoni BN dalam pemerintahan negara. Menurut Mujibu Abd Muis et.al. (2008:428), kunci utama kemenangan BN dalam setiap pilihan raya ini berkait rapat dengan dua aspek utama: (i) prestasi BN yang berjaya membawa pembangunan kepada Malaysia, dan (ii) kepintaran pemimpin BN secara sistematik sebagai parti yang berkuasa membuat satu sistem dan proses pilihan raya yang sentiasa memihak kepada mereka (*status quo*). Dalam hegemoni ini, BN dilihat gagal melaksanakan agenda perubahan negara secara menyeluruh, sebaliknya mereka masih mendukung amalan korupsi, kronisme dan nepotisme (KKN) dalam negara, penyelewengan kuasa dan lainnya sehingga menimbulkan beban kepada rakyat dan negara. Ini kerana kuasa BN begitu kukuh dan dominan.

Namun demikian, sejak PRU 2008 dan juga PRU 2013, setelah BN tidak lagi menguasai majoriti dua pertiga di Dewan Rakyat, sebahagian besar masyarakat Malaysia mula menilai semula prestasi dan keprihatinan BN terhadap kemaslahatan rakyat. Dengan tahap hidup yang semakin menghimpit, anak muda menuntut pendekatan baru dan segar dari BN untuk mengatasi banyak masalah yang ada. Misalnya, kesan amalan rasuah dalam kerajaan BN menyebabkan negara mengalami bebanan hutang yang tinggi. Rentetan itu, berlakunya kemelesetan ekonomi, dan kenaikan harga barangan yang membebankan rakyat. Masalah pengangguran dan kemiskinan juga semakin meningkat. Justeru, selepas PRU 2013, anak muda mula mendesak kepada perubahan dan reformasi pentadbiran supaya kerajaan dapat bertindak menjaga kesejahteraan hidup rakyat yang lebih baik dan bebas dari sebarang bentuk penindasan. Dengan desakan ini, kerajaan Malaysia menyediakan bantuan subsidi untuk menetapkan harga barangan keperluan asas agar rakyat mampu beli. Pendekatan kerajaan dalam memastikan bekalan barang-barang keperluan asas dengan harga mampu beli melalui pembiayaan subsidi. Kerajaan menyediakan peruntukan sebagai subsidi untuk pelbagai barang-barang keperluan rakyat terutamanya barang-barang keperluan asas seperti berikut: gula, tepung gandum, minyak masak, petrol, diesel dan beras.

Dalam PRU 2013, pengundi muda sekali lagi menolak untuk mengundi BN kerana beberapa sebab. Menurut Ong Kian Ming (2013), antara faktor tersebut adalah anak muda menolak kempen BN yang hanya menonjolkan kerajaan pembangunan yang dibawa oleh kerajaan BN. Bagi anak muda, kejayaan pembangunan BN tidak begitu relevan lagi kerana mereka tahu itu adalah tanggungjawab kerajaan untuk mengurus negara. Bagi anak muda, mereka lebih cenderung untuk menilai aspek integriti, moral, hak asasi, dan sikap demokratik kerajaan dalam mengurus aspirasi rakyat. Mereka menolak mana-mana parti atau calon yang mempunyai skandal rasuah, salah guna kuasa, penyelewengan dan tidak bermoral. Semua ini menjadi penilaian asas pengundi muda yang semakin kritis terhadap hal yang berkaitan integriti dan tidak menyokong BN (rujuk Jadual 1). Selain itu, pengundi muda juga menolak BN kerana mereka lebih tertarik kepada agenda politik sivil yang dipromosikan oleh parti pembangkang. Pada PRU 2013, agenda politik sivil yang menekankan perbahasan yang lebih terbuka mengenai demokrasi, hak asasi, pendidikan,

keselamatan sosial dan kesihatan menyebabkan lebih ramai anak muda mendukung perjuangan parti pembangkang. Kesannya, hasil keputusan PRU 2013 melebarkan lagi masalah dan cabaran yang dihadapi orang Melayu, dan hegemoni BN menjadi semakin terhakis dengan penolakan undi generasi muda.

Jadual 1: Penolakan undi anak muda terhadap BN di kawasan bandar pada PRU 2004, PRU 2008 dan PRU 2013

No	Nama Parlimen	2004	PR 2008	2013	2004	BN 2008	2013
P195	Bandar Kuching	17,914	22,901	30,133	15,873	12,949	10,491
P083	Kuantan	12,177	18,398	25,834	21,324	16,572	21,319
P049	Tanjong	21,652	28,248	35,510	17,424	9,759	6,865
P064	Ipoh Timur	28,851	37,364	49,086	19,077	15,422	15,086
P172	Kota Kinabalu	5,187	9,464	28,516	15,993	8,420	9,557
P036	Kuala Terengganu	29,061	31,934	45,828	30,994	35,562	35,043
P021	Kota Bharu	22,108	32,129	40,620	23,831	20,841	24,650
P120	Bukit Bintang	19,103	26,811	30,408	18,799	12,534	11,009
P009	Alor Setar	13,864	20,557	27,364	28,379	20,341	25,491
P128	Seremban	20,306	32,970	45,628	36,542	29,022	33,075
P108	Shah Alam	19,007	33,356	49,009	32,417	24,042	38,070
P138	Kota Melaka	30,998	28,640	49,521	31,217	27,250	28,775

Sumber: Suruhanjaya Pilihan Raya Malaysia

Kehilangan hegemoni BN pasca PRU 2013 ini telah memberi kesan terhadap politik Malaysia. Pertama, kuasa *state* semakin tercabar apabila anak muda berterusan menuntut perubahan politik. Bagi anak muda, zaman “*listen listen listen*” sudah berlalu dan sudah sampai waktunya untuk kerajaan pula mendengar rintihan rakyat, bukan setakat rakyat mengikut arahan kerajaan. BN yang menyedari kedudukan ini semakin berusaha memperbaiki ‘dacingnya’. Keterlibatan anak muda bersama-sama NGO dalam pilihan raya ini terhadap isu-isu sivil seperti partisipasi, ketelusan, keadilan, antirasuah, hak asasi manusia, *good governance*, *equality*, *gender empowerment* dan sebagainya menyebabkan Malaysia berubah ke arah politik baharu yang kerajaan tidak lagi mengabaikan suara rakyat.

Hasil perbincangan bahagian ini menunjukkan pengaruh dan penyertaan anak muda dalam politik berjaya meruntuhkan hegemoni BN. BN yang sentiasa menang dalam setiap pilihan raya yang diadakan mengalami kemerosotan undi terendah dalam pilihan raya ini. Kegagalan BN dalam menyelesaikan masalah rakyat dan terlalu selesa dengan kedudukannya sebagai parti dominan di Malaysia berjaya diruntuhkan dengan kenaikan kerusi pembangkang pada pilihan raya ini. Tambahan, sikap rakyat yang mula mendesak terhadap perubahan politik dan mula menilai pretasi kerajaan menyebabkan undi BN merosot teruk pada PRU 2013.

iii. Impaknya Terhadap Sistem Federalisme

Pembentukan Persekutuan Malaysia adalah unik kerana bukan semua negeri di Malaysia mempunyai kuasa yang sama. Ini kerana Persekutuan Malaysia memberikan kelonggaran kepada Sabah, Sarawak dan Singapura sebagai sebahagian syarat terbentuknya Persekutuan Malaysia. Wheare (1947) mendefinisikan federalisme sebagai satu kaedah untuk membahagikan kuasa antara dua peringkat kerajaan. Secara amnya, federalisme membawa erti satu sistem pemerintahan yang berasaskan kepada kewujudan institusi nasional (gabungan institusi persekutuan dan negeri) yang ingin menangani permasalahan dan cabaran sebuah negara yang mempunyai kepelbagaian etnik, budaya, bahasa dan agama agar dapat bersatu dalam kepelbagaian. Ideologi federalisme ini tidak sukar difahami, akan tetapi dari segi perlaksanaannya, ia merupakan proses ‘tarik-tali’ yang rumit antara kerajaan persekutuan dan kerajaan negeri. Hubungan kerajaan pusat kadangkala baik dan kadangkala dingin. Ini kerana seringkali didakwa bahawa sesebuah kerajaan persekutuan telah ‘menceroboh’ bidang kuasa dan autonomi kerajaan negeri.

Dalam konteks Malaysia, selepas PRU 2008 pakatan pembangkang berjaya memerintah negeri Kedah, Kelantan, Pulau Pinang, Perak dan Selangor. Keadaan ini memberi kesan kepada hubungan kerajaan pusat-negeri. Jika sebelum ini, Selangor, Pulau Pinang, Kedah dan Perak mempunyai hubungan yang baik dengan kerajaan pusat, hubungan itu menjadi tidak harmoni lagi selepas negeri tersebut jatuh ke tangan PR. Selepas PRU 2013, BN dapat merampas balik Kedah dan Selangor dari PR, namun gagal memenangi Kelantan, Selangor dan Pulau Pinang. Akibatnya, wujud hubungan tegang antara negeri yang dikuasai PR ini dengan BN yang memerintah di kerajaan pusat. Antara beberapa isu yang menimbulkan ketegangan ini ialah isu tuntutan royalti minyak Kelantan dan isu air serta isu pelantikan SUK Selangor

Dalam isu air di Selangor, krisis federalisme yang wujud antara kerajaan negeri Selangor dan kerajaan persekutuan menyebabkan kegagalan penstrukturan semula industri air Selangor. Kegagalan penstrukturan air ini telah menyebabkan rizab air di Selangor berada di bawah paras 5% dan ini memberikan kesan ekonomi yang serius. Munculnya isu ini kerana kuasa air adalah di bawah kerajaan negeri. Pada 8 Ogos 2010, Jawatankuasa Khas Kabinet mengenai isu-isu air di Selangor yang dipengerusikan bekas Timbalan Perdana Menteri, Tan Sri Muhyiddin Yassin mahu meneruskan Langat 2. Akan tetapi, kerajaan negeri Selangor di bawah pimpinan bekas Menteri Besar Selangor, Tan Sri Abdul Khalid enggan memberikan kelulusan tersebut. Pengerusi Eksekutif Syabas dan Puncak Niaga Holdings Bhd (PNHB), Tan Sri Rozali Ismail menyatakan isu penstrukturan semula industri air di Selangor perlu diselesaikan bagi mengelakkan gangguan bekalan air di Selangor. Beliau menyatakan dengan rizab air Selangor di bawah 5%, Selangor memerlukan Langat 2 sebagai bekalan air tambahan dalam menyediakan keperluan bekalan air negeri sehingga 2025. Selangor yang kekurangan sumber air dan 50% loji-loji sedia ada yang sudah lama memerlukan Langat 2 yang mampu merawat 1.89 bilion liter air mentah untuk pengguna domestik dan industri (Metra Syahril Mohamed 2012).

Selain itu, isu pelantikan Setiausaha Kerajaan (SUK) negeri Selangor juga memberi kesan kepada *federalisme* Malaysia. Isu federalisme ini bermula apabila kerajaan Selangor di bawah pimpinan Tan Sri Khalid Ibrahim menolak perlantikan Setiausaha Kerajaan Negeri Selangor iaitu Datuk Mohd Khusrin Munawi. Tan Sri Khalid mendakwa

perlantikan Khusrin yang mendapat perkenan Sultan Selangor itu tidak muktamad kerana tidak dimaklumkan kepada kerajaan negeri. Munculnya isu ini adalah disebabkan pertindihan kuasa yang berlaku di antara kerajaan negeri Selangor dan kerajaan pusat kerana kerajaan PKR Selangor sebenarnya berasa tercabar disebabkan pelantikan tersebut dibuat di luar pengetahuan mereka. Selain itu, munculnya dakwaan bahawa pelantikan Khusrin itu dibuat atas kepentingan BN untuk mengganggu pentadbiran PR di Selangor memandangkan Selangor di bawah pemerintahan PR.

Di Kelantan pula, satu contoh krisis federalisme yang timbul ialah apabila hak kerajaan negeri Kelantan untuk mendapatkan royalti minyak dinafikan oleh kerajaan pusat. Akta Petroleum 1974 menyatakan “*tiap-tiap negeri akan menerima 5% daripada nilai petroleum yang dijumpai dan diperolehi dalam kawasan perairan (onshore) atau di luar perairan (offshore) negeri -tersebut, yang dijadual petronas ataupun agensi-agensi ataupun kontraktor-kontraktornya*”. Akta ini jelas menunjukkan royalti 5% perlu dibayar walaupun minyak ditemui di luar pesisir. Walau bagaimanapun, perjanjian yang ditandatangani oleh Menteri Besar Kelantan, Datuk Mohammad Nasir dengan pengerusi Petronas, Tengku Razaleigh Hamzah itu telah dinafikan oleh BN dalam “*Grants of Right, Powers, Liberties, and Privileges in respect of Petroleum*”. Perjanjian tersebut adalah seperti berikut: “*Section 4: Cash payment by the Corporation; in return for the ownership and the rights, powers, liberties and privileges vested in it by virtue of this Act, the Corporation shall make to the Government of any relevant state such as cash payment as may be agreed between the parties concerned*”. Berdasarkan perjanjian tersebut, Kelantan berhak dibayar (atas minyak yang ditemui), namun di akhirnya, royalti tersebut hanya digantikan kepada wang ihsan pada tahun 2000.

Pada Julai 2009, isu tuntutan royalti minyak di Kelantan telah ditimbulkan oleh kerajaan negeri. Exco kerajaan Kelantan, Datuk Husam Musa telah menuntut royalti minyak Kelantan melebihi RM1 billion daripada kerajaan pusat. Berdasarkan tuntutan tersebut, Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri, Datuk Seri Mustapa Mohamed menyatakan terdapat banyak aspek yang perlu difahami dalam mempersoalkan bayaran tuntutan royalti minyak khasnya dari segi pelaksanaan undang-undang. Beliau menyatakan sebenarnya tiada diskriminasi terhadap Kelantan dalam tuntutan bayaran royalti minyak, akan tetapi segala peruntukan tersebut ditukarkan kepada wang ehsan. Pada ketika ini, isu tuntutan royalti ini terus timbul apabila Nik Abdul Aziz Nik Mat mendakwa royalti minyak Kelantan yang dibayar bentuk wang ehsan melanggar prinsip keadilan asasi. Walau bagaimanapun, kenyataan Nik Abdul Aziz Nik Mat tersebut dibalas oleh Najib Razak dengan menyatakan tiada pengeluaran petroleum dilakukan dalam kawasan pengairan negeri Kelantan. Oleh itu, dari segi perundangan, kerajaan negeri Kelantan tidak layak menuntut bayaran tunai daripada hasil petroleum. Di akhirnya, pada tahun 2012 kerajaan telah bersetuju untuk menubuhkan Jawatankuasa Khas bagi mengkaji tuntutan royalti ini secara adil dan telus.

Huraian di atas menunjukkan penyertaan anak muda telah memberi kesan kepada federalisme Malaysia kerana ia mengakibatkan hubungan tegang antara kerajaan pusat dengan negeri Selangor dan Kelantan yang dikuasai oleh PR.

iv. Semakin Kukuhnya Persaingan Sistem Dua Parti

Perkembangan politik Malaysia selepas PRU 2008 dan pilihan raya selepasnya merupakan satu fenomena baharu dalam politik dan pilihan raya di Malaysia. Ini kerana dalam kedua-dua pilihan raya tersebut, hegemoni BN dalam politik Malaysia semakin luntur. Seperti yang telah dijelaskan dalam perbincangan sebelum ini, semakin merosotnya pencapaian BN ini adalah disebabkan oleh penyertaan politik anak muda yang tidak lagi mengundi BN seperti mana biasanya.

Selepas keputusan PRU 2008, pakatan parti pembangkang (PR) yang terdiri daripada PAS, PKR dan DAP mendapat sokongan yang semakin meningkat berbanding dengan pilihan raya umum sebelumnya. Pada PRU-13, PR berjaya memenangi 89 kerusi parlimen dan BN hanya mendapat 133 kerusi Parlimen dari 222 kerusi yang dipertandingkan. Berbanding pada PRU-12 sebelumnya, PR yang hanya berjaya memenangi 82 kerusi sahaja berjaya memenangi 89 kerusi parlimen pada PRU 2013. BN pula yang mendapat 140 kerusi dari 222 kerusi parlimen yang dipertandingkan pada PRU 2008 mencatatkan penurunan kerusi pada PRU 2013. Jika dilihat kepada pencapaian pembangkang daripada 1 kerusi pada PRU 2004 kepada 31 kerusi pada PRU 2008 dan PAS daripada 7 kerusi dalam PRU 2004 kepada 23 kerusi dalam PRU 2008 merupakan satu pencapaian yang besar dan drastik.

Selain itu, parti-parti komponen BN yang terdiri daripada UMNO, MCA dan MIC terus merosot pencapaiannya dari semasa ke semasa. Pada PRU 2008, UMNO berjaya memenangi 79 kerusi daripada 109 yang dimenanginya pada PRU 2004, MCA pula menang 15 kerusi parlimen berbanding dengan 31 kerusi pada PRU 2004, dan MIC hanya memenangi 3 kerusi parlimen berbanding 9 kerusi yang dimenanginya dalam PRU 2004. Peratus kerusi parlimen yang dimenangi pembangkang dilihat terus meningkat kepada 89 buah kerusi parlimen pada PRU 2013. Pada tahun 1990, parti-parti pembangkang mendapat kemenangan yang agak besar, tetapi hanya berjaya mencatat sebanyak 53 kerusi parlimen daripada 180 kerusi keseluruhan atau 29.45%. Begitu juga dengan PRU 10 pada tahun 1999, pakatan pembangkang hanya berjaya memenangi sebanyak 45 kerusi parlimen atau 23.32%.

Hasil penelitian ke atas data-data di atas menunjukkan kejayaan parti pembangkang dalam PRU 2013 adalah kerana pakatan pembangkang yang bersaing melawan BN. Kewujudan pakatan pembangkang di bawah gabungan PR melawan BN seperti membawa Malaysia ke arah sistem dua parti. Sistem dua parti merupakan satu sistem di mana terdapat dua parti utama yang bersaing merebut kuasa dalam pilihan raya. Sebagai contohnya ialah sistem dua parti seperti yang terdapat di Amerika Syarikat, United Kingdom dan Australia. Misalnya, di Amerika Syarikat ialah persaingan antara Parti Demokrat dengan Republikan dan di UK antara Parti Buruh dan Konservatif. Di dalam sistem dua parti ini, rakyat mempunyai pilihan untuk memilih parti politik yang dirasakan lebih baik dan lebih menjamin kesejahteraan pada pandangan masing-masing. Proses pembentukan sistem dua parti ini merupakan satu proses biasa yang berlaku di negara sedang membangun dalam menjamin kestabilan politik bagi persediaan menuju ke arah negara maju. Selain itu, terdapat juga sistem satu parti dominan yang jelasnya berlainan dari sistem dua parti ini. Sistem satu parti, merupakan satu sistem di mana undang-undang negara membenarkan wujudnya parti-parti lain tetapi hanya terdapat satu parti politik yang dominan dalam negara tersebut seperti di Indonesia semasa zaman Soeharto dan Singapura.

Menulis pada tahun 2008, Wong menjelaskan sistem dua parti ini masih belum sesuai untuk Malaysia selagi Malaysia belum menjadi sebuah negara yang betul-betul demokratik. Kata Wong (2008:291):

... forget about the two-party system for now. Malaysia will only be ready for the two-party system when the country has become truly democratised, and this will involve dismantling the current electoral one-party state in which the winner takes all and the loser is poorly treated. Only if we put democratisation first can the two-party system have a chance in Malaysia. Otherwise, let's forget about it and learn from the Thais on how to survive political turbulence.

Namun, selepas PRU 2013, desakan ke arah pembentukan sistem dua parti ini semakin kuat. Anak muda mahukan sistem ini untuk mengubah landskap politik negara. Anak muda yakin hanya dengan sistem dua parti sahaja, hegemoni BN boleh dicabar. Pun begitu, perkembangan ke arah sistem dua parti ini terencat apabila hubungan kerjasama antara parti PAS, DAP dan PKR menjadi tegang bermula dengan isu menteri besar Selangor dan hubungan PAS dan DAP akibat dari perselisihan mengenai isu hudud. Kemelut menteri besar Selangor bermula apabila ketua pembangkang, Anwar Ibrahim mahu melantik isterinya yang juga Presiden PKR, Datuk Seri Azizah Wan Ismail menjadi menteri besar Selangor. Mengikuti Anwar yang mengambil sikap begini kerana bimbang keputusan rayuan kes liwat tidak memihak kepada beliau. Namun, tindakan Anwar tersebut menimbulkan pergolakan politik dalaman PR, sekali gus melunturkan imej PR dan kesepakatan parti yang terdiri daripada PAS, DAP dan PKR. Hal ini kerana wujudnya perbezaan pendapat dan sokongan antara parti dalam PR. PAS yang lebih cenderung menyokong Tan Sri Khalid tidak menunjukkan rasa takut kepada PKR yang bergabung dengan DAP dalam menyingkirkan menteri besar Selangor. Khalid yang enggan menyerahkan jawatan, akhirnya telah dipecat dari PKR dan Mohamed Azmin Ali menggantikannya sebagai menteri besar Selangor yang baharu. Walaupun isu ini dilihat selesai, namun krisis ini dianggap terburuk dalam sejarah pakatan dan sekali gus merencatkan pengukuhan sistem dua parti di Malaysia.

Selain itu, perbezaan ideologi di antara PAS dan DAP mengenai isu hudud juga menjadi penghalang sistem dua parti tersebut. Dalam konteks isu hudud, DAP menolak pelaksanaan undang-undang hudud kerana ia bercanggah dengan perlembagaan. Menurut Setiausaha Agung DAP, Lim Guan Eng rakyat Malaysia yang menyokong PAS dalam PRU 2013 tidak mengundi PAS untuk pelaksanaan hudud tetapi atas dasar bersama untuk menentang regim BN. Justeru, DAP menolak Rang Undang-Undang Persendirian Hudud yang hendak dibentangkan oleh PAS. Menurut Lim, versi undang-undang jenayah atau hudud PAS merupakan “alat politik” yang digunakan untuk memecahbelahkan pakatan pembangkang kerana PAS berusaha mendapatkan sokongan wakil rakyat Islam di parlimen bagi meluluskan pindaan undang-undang hudud tersebut. Selain itu, DAP juga turut menyatakan rasa kesal terhadap sikap PAS yang menolak pencalonan Datuk Seri Wan Azizah Wan Ismail sebagai calon tunggal PR untuk jawatan Menteri Besar Selangor sehingga menyebabkan krisis besar dalaman parti berlarutan dan hampir menjatuhkan kerajaan PR Selangor (Lim Guan Eng 2015).

Walaupun berlaku konflik dalam PR, tetapi setiap parti masih enggan mengakui PR tidak lagi wujud. Ini terbukti apabila DAP dan PKR masih lagi bekerjasama dan PKR dan

PAS juga masih lagi bekerjasama dalam PR. Bagi menggantikan PAS yang telah memutuskan hubungan dengan DAP, satu lagi serpihan PAS muncul yang dinamakan Gerakan Harapan Baru (GHB). Berdasarkan kemelut pergolakan politik dalaman PR, GHB dilihat sebagai wadah baharu dalam menggerakkan semula kerjasama parti politik. Menurut Mohamad Sabu, selaku Pengerusi GHB, Harapan Baru bertujuan mengasaskan satu penubuhan parti politik baharu yang berteraskan Islam bagi mencapai matlamat tersebut. Gerakan Harapan Baru yang dibarisi pemimpin progresif PAS yang sebelum ini tersingkir semasa pemilihan parti muktamar Jun 2015, akan mendukung Islam yang syumul dengan pendekatan inklusif, progresif dan peduli rakyat (Gomez 2015). Sebagai wadah perjuangan baharu, GHB dilihat mahu kekal dalam PR kerana percaya untuk melawan hegemoni BN, sistem dua parti perlu wujud. Dalam melihat reaksi anak muda, artikel melihat anak muda mahukan sistem dua parti untuk melawan kekuatan UMNO. Anak muda ini juga dilihat mahukan PR dalam membawa kepada perubahan regim, apatah lagi dengan masalah yang dihadapi oleh kepimpinan UMNO.

Hasil perbincangan di atas menunjukkan penyertaan anak muda dalam PRU 2013 dan kelemahan BN semakin membawa perubahan kepada politik Malaysia apabila rakyat pada hari ini mahukan sistem dua parti. Apatah lagi dengan berlakunya banyak kemelut dalam politik BN hari ini, maka ramai yang mahukan sistem dua parti wujud secara kekal dalam politik Malaysia. Selain itu, penyertaan anak muda dalam PRU 2013 memberi impak terhadap pengukuhan sistem dua parti Malaysia. Namun, kemelut politik dalaman PR yang terdiri daripada PAS, DAP dan PKR telah membantutkan perkembangan sistem dua parti ini. Dalam menghadapi kemelut politik hari ini, anak muda tetap mahukan sistem dua parti diwujudkan supaya menjadi pengimbang (*check and balance*) dalam pemerintahan kerajaan. Akhir sekali, hasil penelitian mendapati kesan penyertaan anak muda dalam PRU 2013 telah membawa perubahan politik Malaysia ke arah pendemokrasian.

KESIMPULAN

Artikel ini menilai impak penyertaan politik pengundi muda ke atas pembangunan politik Malaysia. Hasil analisis mendapati penyertaan pengundi muda dalam PRU 2013 merupakan penyumbang penting dalam pembangunan politik di Malaysia. Pembangunan politik tersebut adalah perubahan politik Malaysia ke arah yang lebih demokratik. Bukti pendemokrasian politik Malaysia ini adalah apabila kerajaan melakukan pindaan seksyen 15 AUKU, menghapuskan ISA, membuka ruang partisipasi kepada anak muda, dan mula mendengar suara rakyat dengan menjaga kebajikan mereka. Selain itu, penyertaan anak muda juga memainkan peranan yang penting dalam mengukuhkan saingan sistem dua parti di Malaysia dan meningkatkan kesedaran anak muda dalam politik. Buktinya, pada pilihan raya ini PR memberikan saingan sengit terhadap BN. Kejayaan parti-parti pembangkang dalam PRU 2013 membawa Malaysia ke arah sistem dua parti.

Oleh sebab itu, perbincangan di atas menegaskan penyertaan politik dan sikap pengundian anak muda ini telah mengubah landskap politik negara ke arah yang lebih demokratik. Penyertaan anak muda yang mendukung amalan demokrasi dan memperjuangkan isu sejagat serta sistem dua parti ini telah meningkatkan persaingan dua parti antara BN dan PR, dalam menjadi pengimbang kepada tindakan kerajaan. Jika

dahulu penyertaan anak muda berada pada tahap yang pasif, tetapi peranan dan pengaruh mereka yang aktif dalam politik telah berjaya memajukan dan menumbuhkan demokrasi dalam negara. Anak muda sudah semakin sedar tentang peranan dan tanggungjawab mereka dalam membangunkan politik negara.

RUJUKAN

- Abdul Rashid Moten. 2009. 2008 general elections in Malaysia: democracy at work. *Japanese Journal of Political Science* 10(1): 21-42.
- Anfreas, U. 2008. The 2008 election in Malaysia: uncertainties of electoral authoritarianism. *Journal of Democracy*. 4(1): 155-169.
- Carkoglu, A. 1997. The Turkish general election of 24 December 1995. *Electoral Studies* 16(1): 86-95.
- Case, W. 2010. Malaysia's 2008 general election: transition from single-party dominance? *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 29(2): 121-156.
- Gomez, J. 2015. Purged' PAS leaders launch splinter movement. 14 Julai. *Edge Financial Daily*. <http://www.theedgemarkets.com/article/'purged'-pas-leaders-launch-splinter-movement-0> [3 November 2017].
- Hayes, D. 2008. Does the messenger matter: candidate-media agenda convergence and its effect on voter issue salience. *Political Research Quarterly* 16(1):134-146
- Ida Lim. 2012. Pengundi muda atas pagar kunci kemenangan PRU13. Atas talian <http://www.themalaysianinsider.com/bahasa/article/pengundi-muda-atas-pagar-dan-wanita-kunci-kemenangan-pru-13> : 24 Ogos [3 November 2017].
- Kassim Razali. 2013. *Malaysian politics post GE-13: the declarations of BN?* RSIS Commentaries No. 094/2013 dated 21 Mei. S. Rajaratnam School of International Studies.
- Kee, T.C. 2008. *March 8: The day Malaysia woke up*. Shah Alam: Marshall Cavendish Editions.
- Lim Guan Eng. 2015. Pendirian DAP tentang isu hudud, presiden PAS, dan Pakatan Rakyat. Atas talian <http://www.roketkini.com/2015/03/24/pendirian-dap-tentang-isu-hudud-presiden-pas-dan-pakatan-rakyat>. 6 Ogos [24 Oktober 2017].
- Lim Kim Hui & Har Wai Mun. 2008. Political volcano in 12th Malaysian general election: *makkal sakhti* (people power) against communal politics. *Journal of Politics and Law* 1(3): 84-101.

- Metra Syahril Mohamed. 2012. Krisis air Selangor berdasarkan kajian. 5 Ogos. http://ww1.utusan.com.my/utusan/Dalam_Negeri/20120805/dn_14/ [12 Oktober 2017].
- Mohamed Nawab Mohamed Osman. 2013. *The youth vote in GE 2013: kingmakers in the making?* RSIS Commentaries No. 065/2013 dated 15 April. S. Rajaratnam School of International Studies.
- Mohd Farhan Darwis. 2014. Mahasiswa UKM dakwa pilihan raya kampus tidak adil. 21 November. <http://www.themalaysianinsider.com/bahasa/article/mahasiswa-ukm-dakwa-pilihan-raya-kampus-tidak-adil> [4 November 2017].
- Moniruzzaman. 2013. The 13th Malaysian general election: uncertainties and expectations. *Intellectual Discourse* 21(1): 320-342.
- Nathaniel, T & John. L. 2008. *Political tsunami: an end to hegemony in Malaysia*. Kuala Lumpur: Kinibooks.
- Ong Kian Ming. 2010. Pakatan Rakyat: what is different this time? *The Commonwealth Journal of International Affairs* 99(407): 141-152.
- Ooi Kee Beng, Saravanamuttu, J. & Lee, H. 2008. *March 8 eclipsing May 13*. Singapura: Institute of Southeast Asian Studies.
- Rejal Arbee. 2013. Dapatkah sistem dua parti diwujudkan. Atas talian <http://www.sinarharian.com.my/semasa/dapatkah-sistem-dua-parti-diwujudkan-1.148349>. 10 April [23 Oktober 2014]
- Saifuddin Abdullah. 2013. *Memacu transformasi*. Selangor: Grup Buku Karang kraf.
- Sayari, S. & Esmer, Y. 2002. *Politics, parties, and elections in Turkey*. Boulder, Co.: Lynne Rienner.
- Siti Rohana Omar, Norun Najjah Ahmad, Nor Fazilah & Zanariah Jano. 2008. Sosialisasi politik pasca pilihan raya umum ke-12, Mac 2008. *Political Science* 35: 686-199.
- Tunku Mohar Mokhtar. 2008. The twelfth general electios in Malaysia. *Intellectual Discourse* 16(1): 89-100.
- Wan Nordin Wan Yaacob & Ridhuan Mohamd Nor. 2013. *Clash of the titans: analisa isu dan keputusan pilihan raya umum 2013*. Kuala Lumpur: Jundi Resources.
- Weiss, M.L. 2013. *Electoral dynamics in Malaysia: Findings from the grassroots*. Singapore: ISEAS.

Wheare, K.C. 1947. *Federal Government*. Edisi Pertama. London: Oxford University Press.

Wong, C.H. 2008. Forget about the two-party system for now. Dlm. Kee Thuan Chye (pnyt.). *March 8: time for real change*. Kuala Lumpur: Marshall Cavendish.

Yeoh, O. 2008. *Tipping points: viewpoints on the reasons and impact of the March 8 election earthquake*. Petaling Jaya: The Edge Communication.

MOHD HAZIMAN MAHMOOD

Fakulti Ekologi Manusia

Universiti Putra Malaysia

43400 UPM Serdang

Selangor